

Disputatio medica inauguralis de mensium suppressione

<https://hdl.handle.net/1874/343261>

36

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE
Mensium Suppressione,

QUAM

SUMMO FAVENTE NUMINE

Ex auctoritate Magnifici Rectoris,

D. JOHANNIS MUNNICKS,

Reip. Ultrajectinæ Poliatri, atque in inclytâ ejusdem Academiâ
Medicinæ, Anatomes & Botanices Professoris Ordinarii,

NEC NON

Amplissimi Senatus Academici consensu, ut & Gratioste

Facultatis MEDICÆ Decreto,

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in arte MEDICA Honoribus ac

Privilegiis legitimè consequendis,

Eruditorum examini subjicit

JOANNES TROTTERUS, Scotus.

Ad diem 26. Februarii, horâ locoque solitis.

ULTRAJECTI,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiæ
Typographi, cl^o Ic Lxxxvi.

Clarissimis, spectatissimis, doctissimoque VIRIS

- D. ANDREÆ BALFOUR, Equiti aurato, Archiatro & Præsidi excellentissimo, consultissimo:
D. ANDREÆ CRANSTOUN, } Censoribus prudentissimis, æquissimis;
D. JACOBO HACKET } }
ceterisque regii medicorum apud Edinburgum collegii focus literatissimis, ornatissimis.
D. ROGERO HOG, Equiti aurato, Baroni de Harcars, in utroque supremo Scotiæ Senatu Juridico, tum civili tum criminali Senatori gravissimo, Justissimo, fautori meo benignissimo, plurimum colendo.
D. JACOBO COCKBURN, Equiti aurato, Baroni de Ryslaw, sanguinis & benevolentiae erga me necessitudinibus ad cines venerando.
D. ANDREÆ KER de MORISTOUN, Viro in omni laudabili scientia consummatissimo, mihi plurimum honorando.
D. ALEXANDRO HOOME, à Cœnobio Sancti Bathenii, avunculo meo charissimo, ad ultima suspiria diligendo.
D. ALEXANDRO SUINTOUN de MERSINTOUN, Jur. Conf. peritissimo, consanguineo meo præstantissimo, in æternum colendo.
D. CAROLO SUINTOUN, Hæredi de Mersintoun, cognato meo charissimo.
D. JOANNI TROTTER de MORTONHALL, Amico meo plurimum æstimando.

NEC NON

Integerrimo probatissimoque VIRO

- D. ALEXANDRO TROTTER de CATTLESHIELL, Parenti meo optimo, reverendissimo, cui pro vehementi amore, prudentissima indulgentia, insuperabili in educatione cura, pio, honestissimoque in vita utili & felici ducenda exemplo nunquam paria referre possum.
D. ALEXANDRO TROTTER Hæredi de Cattlesheill, fratri meo charissimo, dilectissimo.

Has Theses Inaugurales in grati animi tekmerion sacras vult

JOANNES TROTTERUS,
Auctor & Def.

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS

DE

MENSIUM SUPPRESSIONE.

T H E S I S I.

um contraria juxta se posita patientiorem reddant veritatem, ideo de *Mensium suppressione* acturi, non inopportuno duximus, quædam de eorum fluxu naturali præmittere, quo status præternaturalis melius innotesceret. Atque primò *menfes*, vel *menstrua* ita nominantur ratione temporis quo redire solent. Et nihil aliud sunt quàm fluxus seu excretio sanguinis ex uteri poris vel vasis, quæ accidit scæminis circa annum ætatis decimumquintum, & durat ad annum ut plurimum quinquagesimum, & singulis redit mensibus in scæminis bene sanis, exceptis graviditatis & lactationis temporibus; verùm non defunt exempla quarundam mulierum quæ etiam hisce temporibus menstruum patiuntur fluxum, idque sine noxa aliqua manifesta, sed verum magis ut plurimum est quod divus senex asseruit, *quòd his quibus fluunt menses tempore graviditatis, fetum se bene habere est impossibile.*

II. *Causas* hujus fluxus menstrui varias assignarunt authores: Quidam enim scæminas esse maribus calidiores existimantes, putarunt ipsas majorem sanguinis quantitatem generare, & sic fluxum hunc à pletthora oriri asseruerunt: Et magis hac in sententia confirmati erant cum viderunt scæminis tabidis vel hæmorrhagiam aliquam notabilem passis hunc fluxum sisti. Alii periodum observantes menstrua cum mense lunari convenire, imò in quibusdam scæminis cum lunæ phasibus exactè quadrare, statuerunt fermentum quoddam lunare quod fluxum hunc in microcosmo efficeret, sicut æstum vel fluxum & refluxum maris in macrocosmo producere autumârunt. Alii nondum hisce conjecturis contenti, aliud fermentum quoddam salinum in uteri poris inhærens imaginati sunt quod singulis mensibus in sufficienti copia collectum, fermentationem in uteri poris excitaret, eumque ad sanguinem expellendum & ipsum eodem tempore diluendum irri-
taret.

4 DISPUTATIO MEDICA

taret. Alii alias multas finxerunt causas; verum quicquid sit, ipsam determinare nobis in præsens non est animus: Eam ergo mittimus, & notamus hujus fluxus remoram vel suppressionem præternaturalem quàm plurima creare mala & periculosa satis inducere symptomata, quorum quædam infra notabimus.

III. Hisce ergo præmissis, mensium suppressorum causam inquiremus, & triplicem posse assignari putamus, scilicet vel ratione uteri, vel ratione vasorum uteri, vel denique ratione sanguinis excernendi.

IV. Ad primum quod attinet, uteri substantia læditur vel ab aëre externo, cum pori ejus obstruuntur per quos fluere deberent menses, sic sanguini exitus præcluditur: vel 2. læditur à materia aliqua tenaci pituitosa ipsum etiam obstruente & aliquando multa alia incommoda afferente. Dum enim in quantitate aliqua colligitur, quia non movetur, acescere quasi incipit, fibras arrodit, unde inflammatio fit, & postea si materia ad fermentationem ineundam sit apta, tum suppuratur & in pus convertitur, & relinquitur ulcus. Si verò materia magis terrea sit, tum schirros producit & tumores satis dolorificos, & fortè cancriferos. Si uterus ab aëre externo frigido obstruitur, tum oriuntur dolores lumborum & hypogastrii, idque præcipuè circa tempus fluxus menstrui ordinarii; tum enim sanguis ut ordinario solebat fermentans exitum quærit, verum poros inveniens oclusos per quos antea exire solebat, vasa in quibus continetur distendit, quia novo cum sanguine à tergo pressus, vicinas partes gravat, unde dolor ille gravativus & quasi ponderosus: verum cum diu intra hæc vasa nequit hic sanguis hospitari (id enim prohibent leges circulationis) tum cum reliqua massa circumfertur, ipsique fermentationem peregrinam inducit, (sive à fermento aliquo vel à quacunque alia qualitate non determinabo) & vasa totius corporis distendit, & dolores vagos hinc & illic efficit, & præcipuè dolores capitis ob membranas cerebri expansas. Et si fortè ægra apoplexiam sanguineam evaserit (quod maximè metuendum cum arteriæ intra cerebrum unicâ tantum dominantur tunicâ) tum sanguis per corpus maxima cum violentia circulans, viam sibi sternit, & exitum invenit, aperiendo vasa aliquando narium, oculorum, gingivarum, mammarum, & hæmorrhoidum, unde largæ satis hæmorrhagiæ, quæ juxta Hippocratis dictum bonum eventum prædicant. Si verò vasa stomachi gastrica sunt aperta, ut non raro accidit, tum sanguis coagulatur, & putrescendi periculum subit, unde mors infallibiter sequitur: Et si vasa pulmonum rupta suum effun-

I N A U G U R A L I S.

effundunt sanguinem, tum oriuntur hæmoptyses aliaque symptomata maxime periculosa. Sunt tamen quædam fœminæ quibus hæmorrhagiæ isthæc fiunt periodicę idque sine noxa sæpius accidit. Sed præstare putamus sanguinem potius per venæ sectionem minuere, donec impedimentis remotis, sanguis possit per uterum (uti naturaliter fit) evacuari.

V. Diximus secundo vasa uteri posse menses remorari, idque vel quando nimia pinguedine comprimuntur, vel quando eorum orificia cicatrice obducuntur, vel denique quando uterus situm mutavit, & sic distorquetur, & ita vasa quæ antea quasi recta tendebant, jam incurvantur & sanguinis exitus impeditur.

VI. Tertio demum loco sanguinem excernendum posse mensium fluxum impedire notavimus, & cum sæpissime accidat, ipsius vitium paulò attentius considerabimus; quod ut majore cum claritate faciamus, notabimus, sanguinem naturaliter debere esse fluidum, balsamicum, spirituosum & ad fermentandum aptum, & hæc constitutio dependere videtur a principiorum (quæ quinque vulgò à chemicis recensentur) sanguinem componentium debita inter se mixtura & proportione; horum enim si unum vel alterum deficit vel abundat, inde diversa oriuntur symptomata. Si, exempli gratia, sal quod in sanguine est naturaliter volatile (quod chymia satis demonstrat) magis sit acidum, & fixum, quam par est, tum ipsius partes sibi invicem nimis approximantur: hinc motus tardior sanguinis, & ipsius fermentatio impeditur. Si oleum cum terra nimis abundat, tum sanguis fit lentus, viscidus, & ad circulandum ferè ineptus si aqua nimia in quantitate sanguini inest, tum obruuntur spiritus & cruditates per totum corpus abundant, atque de horum defectu & mixtura inæquali discutere esset facillimum, verum potius operæpretium duximus ad causas attendere quæ has in sanguine alterationes inducere valent. Atque primò occurrunt sex non naturalia quæ maximam in corpora nostra vim habere videntur. Aer itaque si inspiratur crassus humidus, tum particulis suis nitosis ut plurimum destituitur quæ cum sanguine in pulmonibus commistæ ipsi deberent fluiditatem & fermentabilitatem conciliare: his verò deficientibus, sanguis spissus, compactus & ad circulandum inidoneus evadit. Et quantum potest aer in nostra corpora, non ostendam, cum nulli non obvium sit: & certum est pestem, scorbutum aliaque multa mala ex aeris constitutione pendere, & sæpius magno mortalium damno in regionem afferri pestem, & regnare scorbutum. Cibum & potus vel æsculenta & potulenta ad sanitatem summopere con-

ducunt; si enim ingeruntur falsa, acida & tardæ concoctionis, tum certò fiet cchilus lentus, tenax, & ex hoc talis fiet sanguis, & indè tales spiritus ritè functiones animales unde perfici nequeunt. Somnus si nimius erit, tum sanguis ob motûs defectum crassior evadit & spiritus in minori copia & minùs subtiles generantur, unde habetudo & sensuum torpor evenit. Vigiliæ nimix spiritus dissipant & horum motum interrumpunt, unde œconomia animalis læditur, & *quod caret alterna requie durabile non est*, motus corporis nimius poros reddit nimis patulos, sic spiritus dissipantur & sanguis effœtus redditur unde fermentationes impediuntur. E contra quies nimia sanguinis volatillationem inhibet, perspirationem sufflaminat, & obstructions parit. Excernenda naturalia si nimia in quantitate deponuntur, tum maximè debilitant corpus, unde languet patiens; si nimis retinentur, tum sanguinem reddunt impurum, fœculentum & crassum, unde multis morbis materia supeditatur. Denique animi pathemata si moderata sunt, sanitatem firmanant, quia spiritus placidè & æqualiter per totum, corpus distribuuntur; si verò sunt immoderata, sanitatem maximè labefactant: Et certò spiritus maxima in nos posse nullus negabit qui attenderit, verbi gratia, in lætitia nimia subitaneos mortes non rarò accidisse, idque vel a spiritu nimia dilatatione vel dissipatione, vel cùm in cordis parenchima tanto cum impetu irruunt & ipsum ita contrahunt, ut sanguis ut circuletur ipsum ingredi nequit. E contra in tristitia nimia sanguis, ob spirituum torporem vel defectum, segniùs e corde propellitur; hinc pulsus tardior, & minor, quia arterie rariùs dilatantur à sanguine hoc quasi stagnante, & in vappam degenerante. Et sic de aliis passionibus conjecturam facere poterimus. Verùm nè hujus sermonis filum nimis protrahamus, ex dictis colligimus & affirmamus, sanguinem (à quacunque causarum prædictarum fiat) mensium fluxum impediens esse acidum, crassum, salinum, & ad fermentandum ineptum; atque talem sanguinem & hunc morbum ejus productum sequuntur *symptomata* sequentia.

VII. Lassitudo spontanea est aliorum malorum quasi precursor, ideoque sese ante alia prodit, quod quicquid agimus musculorum ope indigemus, qui spiritibus inflati, omnes corporis motus producant. Quum verò sanguis hic crassus, & viscosus per paucos supeditet spiritus, eosque minùs subtiles, hinc fiunt membra quasi defatigata, & ad munia sua obeunda magis inidonea. Etiam pandiculationes adsunt: fibræ enim à sanguinis tenacitate & fortè acredine irritatæ sese

contrahunt ad noxium illud expellendum; & ideo dixit Hippocrates
unamquamque partem suam habere ventriculum.

VIII. Appetitus prosteritur hujus sanguinis vitio; limpha enim quæ
 in tunicam stomachi glandulosam (quæ tunica hæctenus ferè ab auctori-
 bus neglecta, imò à multis negata, verùm mihi sapissime demonstrata
 à clarissimo viro D. Du Verney Medico & Consiliario Regis Gallia-
 rum ordinario, Anatomico peritissimo & oculatissimo, Preceptore
 meo humanissimo, & ob suam erga me benevolentiam mihi nunquam
 fatis colendo) ab arteriis advehitur est aquosa, cruda, minimè spiri-
 tuosa; adeoque ad ingestionem provocandam, vel digestionem perfici-
 endam perquam inepta: hinc oritur Anorexia vel appetitùs abolitio,
 vel Bradupepsia & fortè Lienteria, in qua ingesta per alvum excernun-
 tur immutata, idque tantum à ventriculo vitiato: intestina enim suum
 fecerunt officium, si crassiora excrementa motu suo peristaltico ad
 anum ut ejici possint conduxerint. Et si limpha hæc magis sit acida &
 salina, tum oritur fames Canina in quâ appetuntur summa cum vehe-
 mentia esculenta & potulenta ad humorem istum rodentem diluendum
 & temperandum. Si verò magis sit crassa, & austera, tum depravatur
 appetitus & fit morbus mulierum pica vel malacia dictus, in quo ap-
 petuntur absurda quædam ut Calx, creta, carbones, & alia multa
 fanis maximè noxia; quæ tamen ab illis sine ulla noxa comeduntur,
 sed potius juvant: quod certè notatu dignum est, cum videmus
 naturam (sit venia verbo) sua appetere remedia, eaque talia, quæ nul-
 lus medicorum rationalium præscribere auderet; cum tamen certum
 est, humorem illum austerum peccantem imbibi & ab hisce alkalicis
 absorberi, & tandem ambo simul per alvum feliciter excernuntur. Et
 hujus veritatem confirmat color excretorum ater, qui provenit ab
 alkalicis hisce cum acido hoc & austero humore permistis, quod in
 chymia versatis fat liquet. Nausea etiam & vomitus sæpius ægiam
 vexant, idque ratione concoctionis in stomacho vitiatæ; tum enim
 ingesta non ritè digesta nec fat citò expulsa, ob stomachi tunicæ mus-
 culosæ debiliorem contractionem; hinc diutius retenta acefcunt, &
 fibras irritant, sic vehemens fit stomachi contractio & quâ datâ portâ
 ruerere coguntur, intus contenta; & sic secundum majorem vellicationem
 fit vomitus, & minorem, fit nausea; verùm hos affectus oriri posse
 à spirituum motu inordinato non negamus cum in fastidio ex ima-
 ginatione tantum, & in aliis occasionibus satis pateat.

IX. Chilificatio etiam ulterius læditur ab hac eadem limpha acida &
 crassa

8 DISPUTATIO MEDICA

crassa: dum enim in tunicam intestinorum glandulosam impingit, deberet chilo fluiditatem conciliare; verum è contra, cum eam acidam supposuimus, chylum potius incrassat & coagulat, ita ut vasorum lacteorum poros ingredi nequit, & sic oritur affectio cæliaca dicta, in qua chylus coctus quidem, sed à fæcibus non separatus, per alvum excernitur. Et cum fistula intestinalis ab hac limpha non irrigatur nec humectatur, tum ficcior evadit, & sic alvus astricta fit & fæces indurantur; unde metus aliquando ne passio iliaca succedat, in qua ob motum intestinorum peristalticum inversum ab irritatione fibrarum & exitum à fecibus induratis præclusum, quicquid ingeritur vomitu reperitur & ad mortem usque misere torquetur patiens, denique si limpha hæc sit acida & salina, ut in stomacho notavimus (quod fieri posse non dubitamus, cum eadem sit ratio unius ac alterius, tum tunicam bombycinam dictam corrodit & intestina ad excretiones frequentiores sollicitat, unde sequitur diarrhea; etsi vasa aliqua sanguinea arrosit, tum fit dysenteria, tenesmus, & multa alia intestinorum mala quorum explicatio nos nimium detineret, ideoque in præsens omittimus.

X. Respiratio difficilis hanc mensum suppressionem sæpius comitatur, quid fit exinde quod sanguis non satis ventilatus nec rarefactus strictior & compactior evadit, & sic difficilius aërem intra suos poros admittit, ideoque lentius pulmonum vasa pertransit; sic cellulæ aëreæ comprimuntur, nec tanta in copia aërem admittunt: Animi etiam deliquia agram infestant, quia sanguis crassus intra cordis ventriculos nequit attenuari; hinc ejus parietes nimis distenduntur à sanguine stagnante, sic impeditur circulatio pro momento uno vel altero) pulsus interrumpitur, & corpus quasi exanime jacet, donec spiritus ad cor in majori copia missi sanguinem parum subtilisarint; & sic circulationem iterum restituerint: Et si sanguis magis acidus cordis fibras irritarit, tum fit cordis palpitatio vel frequentior contractio.

XI. Icterus hunc affectum non rarò sequitur: Nec mirum cum in sanguine abundet sal acidum cum particulis oleosis conjunctum, & cum bilis talibus constat particulis, in majori quantitate generatur, & magis quàm par est crassescit, & sic per ductus glandularum hepatis excretorios percolari nequit, ideo cum reliqua sanguinis massa circulatur, & cum vasa capillaria ingreditur, ulterius pergere nequit ob visciditatem suam; ergo hæere necessum est, & sic colorem illum aureum conciliat qui icterum semper comitatur flavum.

XII. Lien ut plurimum ab hoc sanguine inquinatur, & hoc ratio-
ne

ne sui officii posse contingere putamus; cùm enim in substantiam ejus fibrosam & texturam reticularem inspicimus, maximè probabile videtur ipsum destinari ad sanguinem per arteriam splenicam allatum, interstitiis suis muscolosis & fibrosis attenuandum; ut ita divisus, & in venam portam immissus, possit sanguinis circulationem per hepatis ramos innumeros promoveri; verùm cùm sanguis hic ob nimiam suam crassitiam nequit attenuari, ita neque exitum potest invenire, adeoque in ejus parenchima detinetur, ubi aliquando ulcera, sed sæpius schirros producit, qui ad ingentem excrevisse molem visi sunt. Hæmorrhoides etiam sæpius his sceminis fluunt, idque non ratione sanguinis nimium fermentantis ut supra notavimus, sed quia sanguis nimis crassus & compactus ab extremitatibus rediens vasa hæmorrhoidalìa (quæ rectà sursum scandunt) nequit ascendere unde pondere suo vel acrimoniâ eorum orificia circa anum aperit & exitum invenit.

XIII. Frequenter mensium suppressionem comitatur uteri suffocatio vel passio Hysterica, in qua egrè sentiunt sese quasi strangulatas & ferè suffocatas, idque ratione globi cujusdam ut imaginantur versùs gulam ascendentis & spiritum impediens. Hujus phænomenis ratio in hunc ferè diem ab authoribus in uteri superiora versùs ascensum delata fuit; verùm minùs rectè. Cuivis enim in anatomia tyroni patet, ex uteri connexione & ligamenti ipsum nè vel tantillum posse assurgere nisi ab aliqua re distendatur, ut in foetùs vel molè gestatione. Et cùm tunc temporis sceminæ rarissimè fiunt huic affectioni obnoxia, cùm uterus tam dilatatur, multò certè minùs deberent cùm uterus pugni magnitudinem non æquat; ideo ejus ratio aliunde erit desumenda; & putamus potiùs uterum posse materiâ aliqua acri & rodente irritari ad sese contrahendum & noxium illud expellendum (& revera tunc temporis materia aliqua è pudendis excernitur quæ partium contractionem indicat) uterus ergo ita coarctatus ligamenta distendit, & ita dolores circa dorsum & lumbos causat. Et ut suffocationis metum explicemus, advertimus testiculos sceminarum seu ovaria potiùs (quæ constant multis vesiculis tenerrimis materiâ quadâm limpidâ refertis unde ut corrumpantur sunt aptissimæ) sæpissime in mulieribus ex passione hysterica mortuis reperta fuisse exulcerata, suppurata & pugni magnitudinem superantia; cùm tamen aliter vix pollicis magnitudinem æquant. Hæc ergo considerantes, non impossibile existimavimus, in hisce mulieribus etiam ovaria suppurata posse materiam fundere acrem & pungentem quæ ad diaphragma pertingens ipsum possit

excoriare & corrodere; & cùm continuò deprimi & elevari necessum habeat, hinc ipsius fibræ tenduntur & dolor certè intenditur, unde metus in inspiratione & expiratione nè dolor augeatur, ideo tam libere nequit respirare ægra. Et si fortè diaphragmatis fibræ irritatæ sese contrahunt, tum possunt venam cavam (quæ ipsum pertransit) comprimere, & sanguinis in auriculam cordis dextram ingressum præcludere, ita ut circulatio ob sanguinis defectum ferè cessat & ad minus retardatur, unde syncope potest oriri. Præterea, si musculi abdominis, vel, ut quibusdam arridet, mesenterium materiâ hâc acri afficiuntur, tum spasmus inducitur, & sese contrahunt, contracti diaphragma versus superiora premunt, atque ita pulmones nequeunt ad amplum sese dilatare; sic sanguis ipsos lentius pertransit, unde pulsus rarus fit ob sanguinis inopiam. Atque sic his consideratis, putamus omnia symptomata quæ uteri strangulatum comitantur posse explicari.

XIV. Fluor mulierum albus rarè abest si mensium suppressio adsit. Hujus fluxus materiam pituitam dixerunt authores, quia nullum alium humorem album in corpore invenerunt: verùm cùm humores hi in sanguine sano locum jam non ampliùs obtineant, advertimus aliquando sanguinem ex scorbuticorum venis per phlebotomiam extractum, in materiam quandam albam & tenacem converti; & hoc certè provenit à sanguinis cruditate, viscositate, & debita fermentatione impedita. Et cum jam talem sanguinem supposuimus in fœminis mensium suppressione laborantibus, hinc existimamus materiam hanc albam non rectè sanguificatam (si ita loqui licet) posse mensium loco excerni, cùm quibusdam iisdem contingat periodis quibus menstrua fluere solebant. Verùm non dubitamus quin glandulæ vaginales possint nimis relaxari, & limpham suam deponere, quæ nomine fluoris albi poterit venire, nec alium ullum humorem videmus culpandum. Chlorosis etiam vel morbus virginum pallidus sæpius præfens est, quia sanguis crassus viscosus vasa capillaria nequit ingredi, vel ea obstruit unde alborem contrahunt partes præsertim in facie ob sanguinis absentiam qui rubedinem conciliat.

XV. Fœminæ quæ diutius hac mensium suppressione laborârunt, nequeunt motum aliquem vel laborem sustinere, nec vel paulùm ambulare, quin ipsis pedes & malleoli intumescunt; idque præcipuè accidit circa vesperam. Hujus ratio est, quòd spiritus qui sanguinem in motu & mixtura debita detinebant, exercitio aliquo vel labore dissipantur, & tum sanguis minùs spirituosus nequit corpus ascendere: verùm

verum pars serosa quæ quasi superflua est respectu paucorum spirituum qui supersunt, secedit maxima ex parte à fibrosa sanguinis substantia, quæ circulatur, & partem illam serosam relinquit quæ tumores istos œdematosos repræsentat. Et hujus veritas probatur exindè, quòd cum circulatio melius fiat in lecto calido & inter cubandum, tum enim corpus non ita erectum est, hinc etiam post somnum spiritus restaurantur, & sanguis iterum debite miscetur, unde manè sequenti omnis tumor disparet. Denique scemina hæ flatus circa hypocondria sentiunt qui proveniunt à sanguinis & humorum crassitie poros intestinorum obstruente & perspirationem impediende; Sed cum crassi & viscosi hujus sanguinis effectus & symptomata hæc sic breviter (prout nostra potuit tenuitas) explicavimus, aliis non immorabimur brevitate studentes; sed nos ad curam accingemus, & ut majore cum ordine procedamus, *diagnosin* & *prognosin* præmittere visum est.

XVI. Affectum hunc ab aliis distinguere quàm à graviditate vix necessarium duximus; aliæ enim occasiones & ægrarum relationes ipsum satis discriminantur. Primò ergo gravidæ ut plurimum colorem habent satis vigentem & rubentem, hæ vero morbidæ, colore ut plurimum ex pallido virescente foedantur. 2. Malum in gravidis quotidie minuitur, his verò mensium remora præternaturali laborantibus malum indies augetur. 3. In gravidis situs infantis intra spatium quadrimestre tactu dignoscitur, & motum habere incipit infans; illis verò ægris nihil tale sentitur. Denique in gravidis, uteri orificium exactè clausum sentitur, & instar fibulæ contractum, illis nihil tale invenitur. Interim, si mulier præsentis viri gaudet consortio, præstabit scrupulosum quàm temerarium agere, & pro aliquo tempore à medicamentorum usu abstinendum erit, quum quæ menses ad pellendas solent usurpari, sæpius foetum tenellum in lucem excutiunt immaturum.

XVII. *Prognosin* quod attinet, eventus satis infelix sæpius est: maxima enim ex parte in cachexiam terminatur, quæ ab humorum debita fermentatione impedita, & digestionem & evacuationem excrementorum depravata ortum ducit; hinc sanguis crassus, acidus & ad circulandum ineptus ferè evadit, & ideo cruditates in corpore cumulantur quæ ipsum quasi inferciunt, (si ita loqui licet) ita ut alicujus rei impressionem retinet, sicut panis non fermentatus. Et si humores isti crudi in corpore abundantes in acidum vergunt & salini fiunt, tum partium nutrimentum non tantum depravant ut cum crudi erant; sed etiam partes pingues & oleosas abradunt & consumunt, atque tandem ma-

rasium vel tabem inducunt. Denique, si cura diutius differtur, tum semper in hydropem definit, vel universalem quæ Leucophlegmatia & Anasarca dicitur, vel in particularem abdominis ascitem dictam, in qua serum sanguinis magis tenue per membranas percolatur, vel è vasis lymphaticis ruptis continuè depluit in abdominis cavum, ubi partes intus contentas inquinat & tandem sine remediorum ope ægram suffocat, adeoque eventus hic nihil minus quàm mortem minitans, deberet ægras ad tempestivum remediorum usum incitare, cùm periculum sit in mora.

XVIII. His ergo prænotatis cùm mensum suppressionis varias assignaverimus causas, ideo *Cura* secundùm ipsas erit dirigenda, ut iis remotis cessare possint effectus. Primò itaque diximus uteri obstructionem posse hunc affectum producere; poris enim oclusis sive ab aëre externo, sive à materia aliqua crassa & viscosa, tum sanguinis exitus impeditur: primum ergo indicans erit ut pori aperiantur & deobstruantur, materia obstruens dissipetur & attenuetur, & per transpirationem vel aliter educatur: atque ut intentum assequi possimus maximè proprii mihi videntur foci & infessus calidi ex herbis aromaticis quæ scatent sale volatili & particulis acutis & spirituosis, quæ possint poros aperire & materiam peccantem attenuare & dissipare. Et ratio quare potius foci & infessus isti mihi magis arrident quàm salia volatilia intro per os sumpta est, quòd scilicet salia isthæc & alia spirituosissima intro per os sumpta imediatè agunt in sanguinem, ipsumque fateor reddunt magis volatilem, fluidum & spirituosum, & ad circulandum aliaque munia obeunda magis idoneum: Sed hoc nihil facit ad uterum magis quàm ad reliquum corporis; non enim latere vitium in ipso sanguine sed in partibus per quas fluere deberent menses supponimus: verùm foci isti & infessus ex hisce spirituosissimis facti imediatè agunt in partem affectam & particulis suis acutis deobstruunt, & materiam dissipant obstruentem, & in halitus resolvunt, & sic optatum assequimur effectum; sequentia ergo possunt esse in usu.

℞. Radicum Raphan. rustican., enul. campan. Gentian. aristoloch. rotund. a. ʒss. folior. absinth. menth. origan. rosmarin. salv. puleg. sabin. a. mj. florum Camomil. lavendul. matricar. a. mss. seminum anis. fenicul. dauc. cretic. a. ʒij. Contundantur & incidantur omnia & indantur duobus sacculis laneis, & coquantur per horæ quadrantem (si enim diutius coquantur quod volatile est perit) in aquæ communis q. f. & sub finem addatur vini albi vel Rhenani lib & fiat cum hoc

hoc decocto bis in die fatus, & super stuphas alternatim calefactas per semihorium infessus, & hujus usum continuabit ægra per septimanam unam vel alteram, singulis quatuor diebus renovando decoctum. Et quatrimum ante tempus ordinarium fluxus menstrui sumat sequentis tincturæ guttulas aliquot in haustu vini albi calidi vel Rhenani.

℞. Croci optimi Castorei ana ℥ss. spic. nard. ℥j. m. & terantur parum, tum indantur phialæ, & superaffundatur spiritus vini optimi ℥iſs. digerant per tempus aliquod & decantetur tinctura usui prædicto servanda; atque sic horum usu pori recluduntur, & aperiuntur, & sanguis magis fluidus & ut possit poros uteri subire magis aptus redditur; & sic iterum ordinarium fœminæ patiuntur mensium fluxum & sanitatem recuperant, verùm advertendum, in horum fomentorum usu, ut ægra quàm maximè ab aère externo frigido caveat, aliter enim aër poros apertos facillimè ingrediens, malum augebit.

XIX. Secundo loco notavimus uteri vasa posse menses suppressas reddere, idque vel quando nimium comprimuntur a pinguedine, vel quando uterus situm mutavit, & sic vasa distorquentur, vel tertio quando ipsorum orificia citatrice obducuntur, ut post partum laboriosum accidere potest; vel ab obstetricis ignorantia placentam rudiùs ab utero separantis. Et a quacunque sit causa, sciendum est malum esse immedicabile, nec tantum non profunt remedia, sed etiam nocent: Et præstaret sanguinis quantitatem minuere venæ sectione ad annum ætatis quadragesimum & ultra si opus esset, quod ægræ conditio satis ostenderet. Ad nimiam pinguedinem quod attinet, quæ possit vasa comprimere, vix alio curatur modo, quàm totius corporis extenuatione, quod fieri possit victûs tenuitate & siccitate, & frequentioribus evacuationibus: Et loco vini vel cervisæ vulgaris, decoctum Guaici possit in usu esse vice potûs ordinarii: denique uterus si situm mutavit & vasorum distorsioni locum præbuit, ut quando ligamenta ipsius nimis relaxantur vel rumpuntur, tum rarè vel nunquam curam admittit: verùm hic defectus poterit pro tempore suppleri ope pessarii cujusdam (hisce pessariis maximo cum comodo utuntur in Gallis in uteri distorsione & procidentia) quod fit ex fustulo ligni tenuis & levis figuræ ovalis trium digitorum latitudine & totidem in longitudine. In hujus medio foramen excavatur pollicem admittens, & hoc pessarium (ut vocant) cerâ obductum in vagina intruditur, usque dum orificium uteri per foramen parum eminere sentitur, & ibi sedem figit & fluunt menses per hoc foramen satis commodè, & a fœmina sine ulla molestia gestatur.

14 DISPUTATIO MEDICA

XX. Tertio denique loco sanguinem qui materiam menstruorum facit posse menses remorari affirmavimus: cum enim lentus, crassus & viscosus factus est sanguis, ideoque ad motum ineptus quo fermentationes ritè perfici deberent, hinc oriri cachexiam & alia symptomata demonstravimus; & cum imminere hydropem omnibus pateat absque remediorum ope ratione humorum excrementitiorum ubique per totum corpus stagnantium, nullus est qui non videt humorum copiam esse minuendam ut eorum loco possint succedere sanguis & succus nutritius laudabilis, quibus possint partes roborari, nutriri, & spiritus ad munia sua obeunda idonei possint generari, & uno verbo, œconomia animalis possit ad integrum restaurari. Humor hęc diminutio fieri potest evacuationibus repetitis per alvum, per urinas, & per transpirationem per cutis poros; verum cum ipsos crudos, indigestos & tenaces supra probavimus, rationi maximè convenit aureum istud Hippocratis effatum quod *Concoctus non crudus mederi debemus*; si enim viscositas & aciditas humorum non tollatur aliquatenus saltem, antequam medicamenta adhibita erunt, tum remediorum vires obtunduntur & enervantur, & cum nulla sit purgatio notabilis, vel transpiratio major quàm ordinariò, quin fermentatio sanguinis & aliorum liquorum in corpore aucta sit, & cum omnia viscida (ut humores jam diximus viscosos) fermentationes impediunt, intentum assequi sine maxima molestia erit impossibile. Itaque primùm quod faciendum consulimus est, ut vena in brachio tundatur, & sanguinis uncix aliquot educantur; sic enim quod remanet sanguinis meliùs circulum suum absolvit & ejus status meliùs dignoscitur, utrum scilicet sit magis spissus an aquosus; sic possunt fortè medicamentorum formulæ vel materia alterari. Interim si ægra maximè sit debilitata & vires non consent, tum parca manu sanguis erit mittendus, aliter periculum est nè brevi temporis spatio fatis cedat: phlebotomiâ ergo celebrata vel omisâ prout, conditio egræ sese habebit, apozema sequens prescribatur.

℞. Radicum levistic. imperator. enul. campan. d. ʒij. foliorum salvię menth. puleg. absinth. fumar. a. m̄s. florum lavendul. rosmarin. calendul. a. pi. seminum apii fenicul. dauc. cretic. a. ʒj. granorum paradisi Cardamom. min. a. ʒss. cinam. cariophil. & macis a. ʒj. contusa & incisa omnia indantur vasi alicui appropriato & superaffundatur vini Rhenani lib. j. & per diem integrum in loco calido digerant & postea colentur, & colatura servetur usui dicendo.

℞. Hu-

℞. Hujus colaturæ ꝑiv aquæ theriacal. syr. menth. a. ꝑ. tart. vitriolat. ꝑ. misc ut fiat haustulus manè & vesperi sumendus & continet ægra hujus usum per octo vel decem dies. Et si apozema hoc ægræ fastidium creabit, tum sequens decoctum poterit parari.

℞. Radic apii fenicul. cyperi longi valerian. a. ꝑ. fol. nepet. artemes. fabin. a. ms. feminum anis. baccarum lauri juniper. a. ꝑ. cort. rad. capparum. tamarisc. a. ꝑ. m. & coquantur in aquæ communis & vini albi a. part. æqual ad lib tum coletur, & ad hujus ꝑvi. addatur syrup. & succo limonum vel acetos. ꝑ. a. que cinamom. ꝑ. tartari cristallizat ꝑ. m. fiat potio, etiam semel vel bis in die sumenda, atque sic hisce mediis sanguinis viscositas parum tollitur, & fluidior redditur massa secundum divini senis præceptum, *quod ubi quis corpora velle purgare, ea facile fluentia reddere oportet.* His ergo præmissis, pro humorum attenuatione necessarium erit ipsos majori in copia evacuare: Et quia alvus fortè antea astricta fuerit, non erit inutile enema aliquod emolliens & laxans injicere, & postridie sequentem potionem administrare.

℞. Foliorum puleg. artemes. nepet. florum cheiri lavendul. a. ꝑii. coquant parum in aq. ros. q. f. ad ꝑiij. tum superaffundatur colatura foliorum. senne ꝑiij. Rhei cl. ꝑ. sal. Tartar. gr. X. m. infundantur per noctem addendo vini albi ꝑiij. tum manè sequenti colentur & colaturæ addatur syrup. rosar. solutiv. ꝑ. aq. cinamom. ꝑ. fiat potio, quæ secundum ægræ constitutionem & vires poterit magis vel minus purgans reddi. Hæc potio per triduum sit in usu, & tum diem unam vel alteram intermittat, & diebus hisce vacuis sequens mixtura sumatur.

℞. Aq. Card. B. ꝑ. aq. theriacal. ꝑ. salis succin. vol. ꝑ. antimon. diaphor. ꝑ. camph. gr. iv. m. fiat mixtura quam ægra sumet manè post somnum moderatum sese ad sudandum componendo, & ideo etiam se melius quam ordinariè cooperiando, & sic transpiratio promovetur & sanguis purior evadit. Interea, maxima victus habenda erit ratio, & diæta salutaris erit instituenda: *Quamvis enim verissimum sit quod dixit Hippocrates, quod corpora impura quo magis intriveris eo magis læseris;* cum tamen jam maxima humorum impurorum copia hisce evacuationibus sit ablata, horum loco substituendus erit chylus & sanguis bonæ notæ, quibus corporis partes possint nutriri, & spiritus possint generari, qui functionibus animalibus perficiendis inserviant. In hunc finem ergo ingerenda erunt alimenta facilis coctionis, & quæ chilum reddant fluidum & balsamicum, ut exinde talis generetur sanguis; aliàs enim egra hisce evacuationibus sum-

propere

mopere erit debilitata, nec amplius poterit fortè vel medicamenta vel alimenta digerere, vitentur omnia salsa, acida, & omnia piscium genera; hæc enim chilum reddunt viscosum & ut possit per corpus distribui ineptum: Aër inspiretur serenus ventis suaviter spirantibus agitatus; sic enim sanguini fluor & spiritusascencia conciliatur, & reliqua non-naturalia sint moderata, ut somnus, motus &c. Et vinum sequens medicatum potest in usum revocari; corporis enim poros aperit, & sanguinem ad excernendum fore disponit.

℞. Rad. Galang. enul. curcum dictamn. cret. a. ʒj. fol. artemes. puleg. origan. sabin. nepet. a. mf. baccar. laur. junip. femin. dauc. levistic. a. ʒij. florum matricar. calend. chamomil. a. p. i. cinamom. el. ʒij. m. & contusis & incisis omnibus, sup. affundantur vini Rhenani optimi libræ duæ, & post infusionem factam per diem unum aut alterum, bibat ægra haustulum bis in die, & manè precipuè fiat vinum hoc parum calidum & instillentur guttæ aliquot tincturæ ex croco & castoreo, vel dissolvantur gr. X. alicujus salis volatilil, ut succini, &c. sic lectum servando transpiratio adjuvabitur, & sanguis adhuc purior evadet. Si alvus ægræ non respondeat tum, sequens enema injiciatur. ℞. fol. artemes. puleg. a. mj. florum camom. matricar. abrotan. a. mss. coquantur in aqua communi ad lib. i. cui addas elect. diacathol. ʒj. sal. gemm. ʒss. mss. enema.

Aliquando etiam pilulæ hæc purgantes sumantur bis vel ter in septimana. ℞. Pil. fetid ʒss. gr. ij. refin. scamon. cum gutta una olei carioph. formentur pilul. ʒ. deaurandæ & devorandæ. Interim ægræ vires & conditio sunt considerandæ. Denique sunt quædam quæ specificè dicuntur menses promovere & satis commodè in pilularum sequentium forma possunt in usum vocari. ℞. Gum. ammon. sagapen. a. ʒss. salis succin vol. ʒj. trochisch. de mirrh. gr. XX. borac. castor. a. ʒss. croci optimi gr XV. terantur omnia prout artis est, & cum oo. carioph. gutt. X. fiat massa, ex qua formentur pilul. n. XL. quorum quinque vel septem possunt sumi eundo cubitum. Conditum fieri potest pro delicatioribus ex conf. anthos. cort. citri cum syr. Condituræ zz. Et salibus vol. admittis ut CC. sanguinis & aliis; sed bolus sequens potentissimè movet menses.

℞. Borac ʒj. trochis de mirrh. gr. iv oo. sabin. gtt. vii: conserv. rosmarin. ʒj. mf. bolus sumendus, precipuè quatrduum ante tempus ordinarium fluxus menstrui, bis in die. Atque horum medicamentorum usu debito & Dei benedictione non dubito quin sanitas poterit fœminis ferè deploratissimis in integrum restaurari sed

*Ni Deus adjuverit viresque insuderit herbis
Quid rogo dictamnus quid Panacea juvat.*